

Ibon Egaña Etxeberria

Sodobna baskovska poezija

V pesmi z naslovom *Lingua vasconum primitiae* je sodobni pisatelj Joseba Sarrionandia obudil prvega pesnika, ki je pisal v baskovskem jeziku, Bernata Etxepareja (ok. 1480–ok.1560), čigar pesniška zbirka je nosila enak naslov. Zamislil si je srečanje z njim, v katerem je pesnik iz 16. stoletja spraševal pesnika iz 20. stoletja o sodobni baskovski poeziji. In pesnik našega časa je odgovoril:

(...)
Ko me je vprašal
po baskovski poeziji,
sem odvrnil:
Baski (z izjemo tebe, bralec)
ne berejo poezije,
videti je, da raje gledajo ETB
in kot turisti potujejo
v tople kraje.
(...)

Morda bi bilo danes pesem treba posodobiti in namesto ETB (javne baskovske televizije) zapisati Netflix, a še vedno drži, da so bralci

Ibon Egaña Etxeberria (1981) je literarni kritik in univerzitetni učitelj z doktoratom iz primerjalne književnosti in literarnih ved (Univerza Baskovske dežele, Fakulteta za izobraževanje, filozofijo in antropologijo). Raziskovalno se posveča predvsem sodobni baskovski literaturi s sociološke perspektive in teorije *queer*. Sodeloval je pri pripravi zgodovine baskovske literature in je avtor številnih znanstvenih člankov, urednik monografij o političnem nasilju v literaturi in uporabnosti teorije *queer* za obravnavo baskovske literature. Je avtor monografije o literarni kritiki v časopisju, ki jo analizira s sociološkega zornega kota.

baskovske poezije izjeme, ki jih je mogoče zapisati v oklepaju; nekaj stotin izjem. Malo jih je, a ti so zvesti pesniški produkciji v baskovskem jeziku euskeri, v katerem izide kakšnih deset naslovov na leto. Strani, ki sledijo, ponujajo prevajalkin izbor pesmi, ki so v euskeri nastale med letoma 2000 in 2010, v času, ko je središče baskovske literature zasedalo pripovedništvo (predvsem roman), in to tako v tržnem kot tudi v simbolnem smislu. Kljub temu je poezija našla distribucijske kanale in poti do bralcev, včasih tudi mimo knjig, na branjih ali v dialogu z drugimi umetniškimi zvrstmi.

Če zanemarimo kvantiteto, se pokaže, da so bila zadnja leta obdobje stalnega obnavljanja baskovske poezije tako v smislu prevladujočih teženj, jezikov kot pesniške tradicije. To je obenem čas, ko so se uveljavili nekdanj neslišni pesniški subjekti in glasovi, ki imajo še vedno svoje občinstvo (med drugimi poezija ženskih avtoric, gejev in lezbijk). Tokratni revialni izbor skuša zaobjeti raznolikost glasov in pesniških praks, ki dandanes obstajajo v baskovski poeziji na obeh straneh Pirenejev, in aktualizirati pesniško podobo iz antologij, ki sta v slovenščini izšli doslej (*Branil bom očetovo hišo: antologija moderne baskovske poezije*, Aleph, 2007; *Etzikoak: antologija sodobne baskovske književnosti*, DSP, 2006).

Čeprav je poezija tokratnega izbora nastala ali izšla med letoma 2000 in 2010, sedem izbranih pesnic in pesnikov pripada zelo različnim generacijam (najstarejši pesnik se je rodil leta 1956, najmlajši pa leta 1984), zato je njihov način dojemanja poezije nujno različen, skupnih točk pa jim ni lahko določiti. A preden očrtam glavne značilnosti njihove poezije, bom na kratko poudaril tri vidike, ki povezujejo vsaj nekatere od njih. Za razliko od svojih predhodnikov se večina izbranih pesnic in pesnikov ne odpoveduje prvi osebi. Poleg tega se prva oseba pesniškega jaza pogosto ujema z biografskim jazom pesnika ali pesnice, zato poezija dobiva tudi obliko refleksije in avtobiografske predstavitve. Skupna sta jima tudi skepticizem glede moči poezije in nezaupanje v besedo. Morda prav zato nekatere pesnice uporabljajo pisavo telesa in se odločajo za pisanje poezije, ki poudarja telesnost; drugi spet se odločajo za poezijo brez retorike in stilističnih sredstev ali za prelamljanje z jezikovnimi normami. Skupna jim je tudi želja, da bi se približali bralcem in ne bi ovirali komunikacije med pesmijo in bralcem; tako je v pesniškem opusu mnogih med njimi mogoče opaziti težnjo po bolj dostopni in odkriti poeziji, ki se oddaljuje od avantgardnih in ekspresionističnih teženj. Bližina poezije in proze ter težnja po narativnosti, značilni za mnoge izmed izbranih pesmi, morda dokazujeta prav to.

Sedem pesnikov v sedmih verzih

“Vse je bilo že povedano, a nisem bil jaz.”

To je nedvomno najbolj znan in največkrat navajan verz pesnika **Angela Erra** (Burlada, 1978), ki jasno sintetizira eno od značilnosti tega avtorja. Izvirnost ni v tem, da iznajdeš nekaj novega, pa tudi ne v tem, da poveš nekaj takega, česar ni rekel še nihče, temveč v pesniškem jazu, ki je nujno neponovljiv. Verz prav tako aludira na avtorjevo dojetje tradicije; stoletja poezije pred njim bi vsakršen poskus izvirnosti sodobnega pesnika obarvala z naivnostjo. Poezija Angela Erra je torej poezija, ki nastaja v dialogu s tradicijo. Znova jo prebira, interpretira in aktualizira. Klasična poezija je eden temeljnih virov Errovega navdiha, tako oblikovno kot vsebinsko. Ena njegovih najljubših oblik je epigram, saj njegovo poezijo odlikujejo prav bistroumnost, ironija in satira. Toda avtor ne sega le po grško-rimski tradiciji: v njegovih pesmih odzvanjajo tudi klasični baskovski pesniki, kot je Oihenart, ali Góngorovi soneti. Avtorjeva izvirnost je kombinacija elementov literarne tradicije in povsem sodobnih referenc, kot so Pet Shop Boys, *speedo* ali Michael Phelps. Elementi igre se v njegovih pesmih pojavijo tudi kot metaliterarne refleksije in stalne medbesedilne navezave. Želja po tem, da bi ujel minljivo lepoto teles, homoseksualnost, prijateljstvo ali smrt so le nekatere od tem Errove poezije.

“Ne dopustite, besede, da bi zanalašč zamolčala svoje telo.”

V še neobjavljeni pesmi, ki je vključena tudi v pričujoči izbor, se **Miren Agur Meabe** (Lekeitio, 1962) obrača na besede in jih prosi, naj ji ne pustijo, da bi zamolčala svoje telo. A v resnici besede, pesmi in pripovedna besedila Meabejeve le redko pozabljajo na telo, vse odkar je leta 2000 bralce poezije v euskeri presenetila s pesniško zbirko *Azalaren kodea* (*Ključ kože*), ki je v baskovsko poezijo prinesla do tedaj manj prisotne zahteve. “Zahtevam drugačen ključ / ključ, ki se razlikuje od besede,” je zapisala v zadnji pesmi te zbirke in s tem povzela temeljne ideje, ki jim sledi njena poezija: dati glas koži, nebesedni govoricici telesa, temu, kar je živalskega v sli. Te zahteve so se ohranile tudi v naslovih njenih naslednjih del, v pesniški zbirki *Bitsa eskuetan* (*Pena na rokah*, 2010), pa tudi v romanu *Kristalezko begi bat* (*Stekleno oko*, 2013). Uspelo ji je ustvariti lasten pesniški glas, ki je sposoben privzdigniti in preseči izkušnjo utelešenja s pomočjo izbranega besedišča, nežnega ritma in muzikalnosti pesmi ali z brisanjem meje med poezijo in prozo. Miren Agur Meabe je v zvezi s svojimi besedili uporabila

in utrdila pojma avtomitologija in avtoimitacija, ki s kančkom samoironije poudarjata razdaljo med lastnimi izkušnjami in pesniškim izdelkom.

“Moja poezija je asocialna.”

V pesmih, vključenih v ta izbor, pesniški jaz pesnice **Itxaro Borda** (Baiona, 1959) med drugim spregovori iz kavarne na železniški postaji v Barceloni in iz sobe številka 28 hotela v Reykjavíku, iz katere je moč videti puščavsko vulkansko krajino. V obširnem pesniškem opusu te avtorice se nenehno pojavljajo motivi poti, ceste, meje in potovanja, pa tudi prostorov in elementov, ki ponazarjajo gibanje, začasnost in občutek ne vključenosti. Premikanje je pri Bordovi povezano z iskanjem identitete, ki se izogiba ustaljenim vzorcem in statičnosti, saj v gibanju najde svoj edini način biti. “Moja poezija je asocialna,” zapiše v eni svojih pesmi, s tem pa se ironično odmakne od družbene poezije (četudi so politične in socialne vsebine v njeni poeziji vse prej kot obrobne) ter hkrati poudari (še ena od značilnosti njene poezije) razdaljo med jazom in družbo. Iskanje Itxaro Borda je samotno, pot njenega pesniškega jaza v družbi ne najde svojega mesta – uporaba narečnih elementov francoskega dela Baskije, od koder pesnica izhaja, zahteva po ubesedovanju ljubezni in lezbične erotike ali upiranje prevladujočim družbeno-političnim diskurzom pesniški glas Itxaro Borda spreminjajo v glas, ki govori z obrobja, zahteva novo “jezikovno politiko” in ustvarja lasten pesniški jezik.

“Moja revolucija nosi moje ime.”

Morje kot tema, simbol, metafora ali krajina je stalni vir navdiha in Baski niso nobena izjema. Pesniki, na primer Joseba Sarrionandia in Koldo Izagirre, so ustvarili kompleksne simbolne svetove, v katerih morje, pristanišča in ladje predstavljajo skupnost. Prva pesniška zbirka **Leire Bilbao** (Ondarroa, 1978), *Ezkatak* (Luske, 2006), je prinesla obnovev morskega imaginarija v baskovski poeziji, saj je bilo semantično polje, povezano z morjem, uporabljeno za ustvarjanje novih podob in za ubesedovanje drugih resničnosti. “Obstajajo ženske / ki ribi odtrgajo glavo / kakor bi bila njihova lastna,” beremo v eni od pesmi iz te zbirke, kjer so telo in oblike njegove manifestacije (menstruacija, spolna sla, materinstvo) eno od pogostih semantičnih polj. Četudi je morje še vedno izvir navdiha tudi v pesniščini drugi zbirki *Scanner* (Skener, 2011), ni več na metaforični ali simbolni ravni, pač pa se pojavlja kot vsakodnevna resničnost, ki je blizu pesniščini lastni izkušnji. V pesmi namreč avtorica vnaša avtobiografske elemente iz ribiške vasi, v kateri je odraščala, da bi opisala ustvarjalni

proces pesniškega jaza, ki razmišlja tako o družinskem življenju (v tukaj prevedenih pesmih), kakor o procesu oblikovanja ustvarjalnega jaza. Ta proces ustvarjanja in zorenja pesniškega jaza se poraja v dialogu z literarnimi in kulturnimi referencami, v zrcalu drugih življenj in z besedili drugih ustvarjalcev; toda Bilbao ne čuti potrebe po kolektivnem glasu in prevzame ustrezni del protagonizma in odgovornosti: "moja revolucija nosi moje ime," zatrjuje v eni od pesmi.

"Zgodovina se začnja z menoj."

S tem prepričanjem se začnja druga pesniška zbirka **Jona Benita** (Zarautz, 1981) *Bulkada (Povod, 2010)*; to so besede, ki očrtujejo glavne značilnosti avtorjeve poetike. Odkrivamo lahko precejšnjo podobnost s poetiko Leire Bilbao, saj Benito uporablja lastno biografijo, da bi očrtal življenjsko pot, ki se začne v trenutku njegovega rojstva in seže do sedanjosti, pri tem pa sledi kronološkemu vrstnemu redu. Vendar se pesnik zaveda, da mu zgodovina, četudi se je začela z njim, ne pripada povsem – v zadnji pesmi, ki dopolnjuje prvo, tako zapiše: "To je le moja zgodba / pa še ta ni čisto moja." Življenjska zgodba, ki jo pesem za pesmijo opisuje Benito, je življenje, ki ga gradi z drugimi in v povezavi z njimi (z družinskimi člani, ljubimkami, prijatelji in pripadniki iste generacije). Poleg tega se pesnikova zgodba ne odpove privzemanju kolektivne dimenzije in si prizadeva biti zgodba generacije, rojene v osemdesetih letih, ki je živela politične dogodke v Baskiji po letu 1990. Poleg omenjene pripovedne težnje (ne nazadnje pesnik govori o svoji "zgodbi") je druga značilnost njegove poezije golota: pesnik, ki se razgalja z vnašanjem biografskih elementov v pesem (osebnih podatkov, celo številke osebne izkaznice), išče preprostost tudi v izrazu, iz pesmi izloči vse umetniške in retorične elemente ter ubesedi svojo resnico, zdaj v trdilni, zdaj v vprašalni obliki: "Si zastavljajo enaka vprašanja kot jaz?"

"Poezija je mrtva in bil sem jaz, narednik."

Zavest o pripadnosti generaciji, ki se je rodila v osemdesetih letih, je prisotna tudi v poeziji **Beñata Sarasole** (Donostia, 1984). V eni od pesmi iz prve pesniške zbirke *Kaxa huts bat (Prazna škatla, 2007)* trdi, da se je, "ko smo prišli mi, Zgodovina že končala, Umetnost pa so ubili naši predniki". Kriza utopije kot gibala zgodovine je eno od izhodišč Sarasolove poezije, prav tako zamisli o koncu poezije, ki si jih avtor v ironiji pripisuje v zgoraj citiranem prvem verzju svojega literarnega debija. Najmlajši pesnik, umeščen v pričujoči izbor, je tudi literarni kritik in avtor doktorske disertacije o literarnem modernizmu. Morda je tudi zato njegova poezija

najbolj intelektualna od vseh tukaj predstavljenih pesnikov in nedvomno najbolj avtorefleksivna in metaliterarna. Ob pomanjkanju gotovosti, zaradi nesposobnosti poezije, da pove resnico, se Sarasola zateka k ironiji, meta-literarnim igram, stalnim navedkom in kolažem, v katerih išče svoj izraz. Nadaljevanje tega iskanja predstavlja radikalizacijo idej v drugi pesniški zbirki z naslovom *Alea* (2009), v kateri se igra z mejami pesniškega jezika, enkrat s prelamljanjem pravil skupnega jezika (z vstavljanjem stavkov iz drugih jezikov, s kršenjem sintaktičnih in slovničnih pravil), drugič z brisanjem meje med poezijo in prozo, zato je kar nekaj njegovih pesmi proznih besedil, ki slikajo sodobne urbane prizore. Z izpostavljanjem avantgardnega izraza, kot je protagonizem mestne krajine in njene mitologije (boksarji, prostitutke, samomorilci), v njegovi poeziji odzvanjajo temeljna besedila sodobne baskovske poezije, na primer *Etiopía* (*Etiopija*, 1978) Bernarda Atxage.

“Mene pa v celoti ni v dramskem delu.”

Poezija **Juana Kruza Igerabideja** (Aduna, 1956), najstarejšega med izbranimi pesniki, v nasprotju z avantgardistično urbanostjo išče navdih v naravi. V svojem obširnem opusu je Igerabide pisal tako poezijo kot prozo, še posebej pa se je izkazal kot avtor del, namenjenih mladini. To med drugim dokazujejo številni prevodi njegovih besedil za mlade bralce, tudi v slovenščino (zbirke zgodb o Joni, pesniška zbirka, kratka proza, ki jo je izdala založba Malinc). Igerabide je bil v Baskiji pionir na področju poezije za otroke – slednjim je posvetil številne zbirke, svojo pesniško prakso pa je nenehno nadgrajeval s teoretsko refleksijo. Tako na področju mladinske poezije kot na področju poezije za odrasle bralce se Igerabidejeva izvirnost kaže v prepletanju različnih pesniških tradicij, ki pred njim sodobne baskovske poezije niso preveč zanimale. Med njegovimi najljubšimi oblikami so haikui, blizu mu je vzhodnjaška poezija s svojim iskanjem kratkosti, natančnosti in refleksije, ki izhaja iz kontemplacije narave, posebej ljubi so mu tudi aforizmi, ki se jim je posvetil v več knjigah. Stalni pesnikov navdih Igerabideju predstavlja tudi simbolistična baskovska poezija Lizardija in Lauaxete. V tukaj predstavljenih pesmih je pesniški jaz v stiku z naravo, meje med zavestjo, telesom in elementi narave se zabrišejo; pesem ujame in bralcu prenese ta posebni trenutek in začudenje, ki ga spremlja. Veter, zora in rosa postanejo simboli, s pomočjo katerih pesnik razmišlja o minevanju časa, želje ali o nedoumljivosti prezgodnje smrti.

Angel Erro

Epigram X

Vse je povedano že od nekdaj.
Rečeno je tudi, da je vse že povedano.
Torej je vse povedano, ni kaj.
Vse je bilo že povedano, a nisem bil jaz.

Lepota

Lepota me običajno razžalosti
(okrutno me prevzame njena zmaga,
ki je kratkotrajna in bogata s prevarami,
in mi v spomin prinese druge čase,
bolj prijazne). Na kopališčih
moči hrbte in jih ožiga
od sonca, prekipevajoča od veselja.
Raztreseno kosi travo s prsti.
Nevedna in molčeča
počiva lepota. Ničesar ne ve
o sli, o tem, da bo treba umreti. Preračunljiva
bolezen bo šla svojo pot
skozi vse mlajša telesa
proti večnosti, brez mene.

Junaški časi (7)

Ne morem osvajati, če ne pijem,
mi rečeš, Nacho; če sem kaj spil,
mi pride na pomoč petnajst pesnikov
(spomnim se ali pa ravno predvajajo
pesem Pet Shop Boysev
You only tell me you love me when you're drunk).

In z zaprtimi očmi začneš
recitirati Katulove pesmi.
Zelo si opit; če ne, ne vem, od kje to.
Daj mi tisoč poljubov, daj mi sto tisoč poljubov,
nikar jih ne šteje. Če bi bilo toliko
poljubov (in ne bi odprl oči),
bi ti v roke položil Katulovega
vrabca. Vstalega od mrtvih.

Junaški časi (8)

Pesniška sapa je kratka.
ostanki sadja na mizi,
košček sira, piva.
Še vedno je mogoče priti
skozi vrtove do Burlade
(to je nekdanji privilegij).
Začel sem živeti ležerno
življenje. To je skrb vzbujajoče.
Zadošča mi, da se vrneva
domov, objeta okoli pasu,
in da me ti nenadoma ...
(gledale so kozličkove kože)
in pod tistim nadstreškom se ...
(slišalo se je, kako so se nimfe smejale).

Junaški časi (13)

Nazadnje sem Eduardu le povedal.
Nič posebnega se mu ni zdelo. Še vedno
je pol ure do začetka
kina. V Ciudadelo sva vstopila
med pogovorom o minimalizmu
haikujev. Prisezem: haikujev.
Nahajava se (ne da bi kar koli razumela)
v nekakšnem raju.

Nebo se ponaša
z novimi zvezdami. Sneži
na dežnike.

Eden je opazil, koliko
je ura. Ponudi mi cigareto
in me vpraša, kako dolgo že vem.

Miren Agur Meabe

Avtomitologija *jolie fille*

Ljubim oklepaje, prostore, okrašene s smejočimi se ličnicami, rada malce zamujam domov, ljubim jodove kontraste na pokrajini.

Ljubim negotovo konkretnost, lahke opise, dovoljeno tveganje, fosforescence, ki povzročajo razdražljivost in željo po uriniranju.

Ko sem bila majhna, sem neki deklici v zameno za gugalnico posodila zlato zapestnico. Mama me je poslala po goljufivko, ki je najin dogovor zanikala. Tistega neuspešnega posla se spomnim, ker vem, kako zelo so me kregali.

Ob neki drugi priložnosti – bil je čas visoke vode in vaniljeva krema valov je ustnice plaže umazala z gnojnim suflejem – me je ista deklica s prijateljicami slekla, da bi se igrali družine, saj sem bila po njihovem mnenju njihova punčka. Val mi je zmočil zadnjico. Spomnim se občutka zapuščenosti, ker se spominjam umazane vode in pogleda nekega zaostalega fanta. Spomnim se tudi mraza in sramu.

Zato zdaj preštevam slabe posle, spodnjice hranim zase, pregledujem kalno vodo in vstajam ob neprimernih urah, da bi preteklost pridobila na svojo stran. Molim, da ne bi izgubila prstov, ki jih potrebujem za pričvrstitev vijakov.

Koliko deklic so danes posilili v Burundiju? Koliko jih je v zadnji minuti umrlo v Darfurju? Neki afganistanski deček me ogovarja s fotografije: “Bil sem le hip v velikem geometrijskem mozaiku, minljiv, tako relativen košček. Potem so usta stolpov požrla moja senco in zgodilo se ni nič. Slišal sem glas mame, ki je rodila moje ime kot razpoko na steni. Danes je miren dan. Moja stopala so ostala v zaboju. Moje življenje je le še ena žična ograja.”

Vrneta se mraz in sram, tako sta različna. Zdaj puščam na miru tiste, ki jim ni pomoči. Ne, ne zaslužim si, da bi si vas dala v usta.

Au revoir, la jolie fille, à jamais, la petite, tout est déjà bien vu au temps des adieux. Ça va bien ce soir, to ni nič. Zažgala sem žimnice, račune, tablete,

fotografije, razglednice. *Ça va bien ce soir*, to ni nič. *C'est la vie en rose*, nasključna podkev, *c'est la vie en rose*, še ena dvoživna vojna.

(*Pena na rokah, Trea, 2016*)

Prošnja besedam

Ne dovolite, besede, da se oddaljim od zemlje,
od kravjega diha, od sipine krvi.

Saj ste me zapeljale s svojim narisanim znamenjem,
nedolžne kot rožica na mojem prvem nedrčku.

Ne dopustite, besede, da pozabim na zgodovino,
na nespečnost ideje, na ključek do vere.

Saj sem se pustila božati vašim številnim prstom,
saj ste prevrele moje povoje v vašem ekonom loncu.

Ne dopustite, besede, da bi nalašč zamolčala svoje telo
ali njegove nestalne menstruacije ali njegovo modro odklanjanje.

Saj ste me poslale na pot navkljub križarskim vojnam,
hroščem pod krhko, uradno, drobno sladico.

Ne dopustite, besede, da se odmaknem od tega poklica,
čepprav me surovost udarja, čepprav me mehko požira.

Odkar sem zadnjič ovulirala, se spreminjam v drugo osebo.
Nikar me ne zadržite, besede, na nobenem prizoru starega Renoirja.

(še neobjavljeno)

Mary Shelley in njen prozorni klavir

Klavir je bil prozoren, ohišje, pokrov, bele strune. Mary Shelley je sedela na pručki pred majhno palmo, ki se je dvigovala pod oknom, okrašenem

s polkrožnimi luskami. Te luske bi lahko bile njene sploščene prsi, del njenega jezika, polovica ene od njenih možganskih polobel, cirkuška arena njenih podočnjakov.

V preddverju ladje je bleda Mary igrala za svojo mrtvo mamo, za svoje mrtve otroke, za svojo polsestro F., ki je umrla od mraza, za svoje nerojene otroke. Vse to je bilo v 19. stoletju tako običajno, zdaj pa je obsojanja vredno. Dva moška sta šla mimo nje z reševalnimi jopiči, a je nista videla. Ona pa je tolkla po tipkah, kakor da bi bile njene dlani kiji galeona, ki se bojuje z morsko ujmo. V rokah viharja je bil dragi, ki bo kmalu umrl in jo ponovno pustil samo, kot vsi v njenem življenju, še enkrat in za vedno. Ti, moja tajnica, pa uredi moje in svoje papirje in me ljubi.

In od tipk klavirja so se dvigale cunje pare in vsaka je bila prikazen, mati ne mati, otroci, ki jih je pogoltnila noč, sestra, ki jo je pogubila razdalja, splavljena besedila. V avreolah njenih pljuč, v suhih estrogenih njenih petdeset in nekaj let, v njenih celičnih gradovih, v njeni osiroteli duši utripa mrmranje elektrike, mesnati žleb, ponavljajoče se seme, nit, ki šiva to, česar njeni prsti ne morejo zatipati, a ji sede na sence vedno, kadar kratek urni kazalec pokaže na njeno srce.

Mary Godwin Wollstonecraft, pozneje Shelley, ne daleč stran se utaplja tvoj ljubi. In Byron ob vznožju pristanišnega žerjava tuli takšne neumnosti, kot je ta, da je ljubezen za moškega le del življenja, za žensko pa ves njen obstoj. In zdaj v Porto Venere osvežilci zraka nosijo njegovo ime in se prodajajo v stekleničkah, ki oponašajo parfume Chanel. In na obzidjih pomola so svoje grafite pustili George Sand, Passolini in celo Montesquieu. Že nekaj besed zadošča, da se zgodba spremeni v skorjo soli na oboku San Pietro in v kletah ligurskih ribičev.

Mary ne pričakuje ploskanja. Na prozornem klavirju obrne digitalno partituro in vadi tremole in lestvice, medtem ko se davi s svojimi bolečinami, zamislimi, črkami, rovi. Izgubila je očala, ničesar ne vidi. Večjezični zvočniki napovedujejo uro večerje, galebi bruhajo uspavanke, znanstveniki razpravljajo o domnevni moči poezije za oživitev nepremične snovi in novi Prometeji se opovedujejo svoji usodi.

Vse skupaj je ena velika brazgotina.

(La Spezia, 15. julija 2017)

Navodila za hojo po mestu

Otipaj vrv.
Otipaj vrv, da se ne izgubiš v križiščih.
Bodi pozorna na vlago.
Bodi pozorna na vlago v čevljih in očeh,
kar kliče po teži duš za koncentracijo na mostovih.
Razmišljaj vzporedno.
Razmišljaj vzporedno kot tračnice in glej diagonalno
tega, ki leži na pločniku, odejo, zid, psa,
izmeček sem, bolje bi bilo, da se ne bi rodila.
Poslušajte simfonijo parkov,
ki davijo ptiče in z ugrizi skopijo drevesne popke.
Prečkaj portale.
Prečkaj portale in hodi od oltarja do oltarja v iskanju miru
kot tavajoča Dido, ki blodi med sencami.
Požiraj slino.
Požri slino, ko natakarkarju na trgu med palačami rečeš
lahkonaročimlipostroboliko?, oprostite, veliko? neenogildo.
Nekaj časa živi v muzejih.
Preživi vrče stoletij v predpasnikih z luskami, v košarah iz opilkov.
Zmasiraj si prsi.
Zmasiraj si ta dva angela zapuščenega mesa in
se postavi v kožo tistih, ki so se naučili zažigati jadra.
Imej rada mesto, ki si mrmraje prepeva sem škatla, sem živalski
vrt, sem mapa: tukaj je vedno dovolj prostora za še eno zver, kot na
božjem seznamu.
Preveri, da nosiš krila, četudi veš, da v temi ni zlatih jabolk.
Preštej prste, ki so ti ostali na nogah, bolna golobica.
In otipaj vrv, otipaj vrv, otipaj vrv.

Itxaro Borda

Za Gabrielo Fridriksdottir

Nizki možici stojijo ob poti.
Na teh puščavskih tleh ni nobene smeri.
Na temni polti skal, ki jih je izvrgel vulkan,
se zakorenini zeleni lišaj,
da bi v praznini zgradil
kraljestvo mineralov.

V daljavi teče štiripasovna avtocesta.
Prepolavlja nejasno puščavo.
Vijoličasta jutranja svetloba
boža nenavadne rože niča,
da bi v praznini zgradila
kraljestvo mineralov.

Piha šibak vzhodni veter.
Morska sivina leži na desni.
Barve, majhne reči in nebo,
raztopljene v mehurčku lave,
da bi v praznini zgradili
kraljestvo mineralov.

V sobi številka 28 v hotelu Floki je.
S posebno pisavo piše kratko pesem.
V večnem prahu, ki je priletel
iz srčike magme, te išče,
da bi v praznini zgradila
kraljestvo mineralov.

Estacio de França II

*L'amor és aquesta arma carregada
de soledat i de melancolia*
Joan Margarit (1999)

I.

Vlak je prispel na postajo.
Črni dim je sklenil potovanje.
Gledam te. Sol v solzah
se raztaplja v hlapih dihanja:
 preteklost te zasleduje,
 prosjači na vogalu
 ulice.
 Prihodnost si zadušila
 v drobu hladnih hrepenenj.
Prihaja strah, hrapava zver,
ki postane lačna sterilne rje,
takoj ko zvon samote
oznani konec.

Vlak je prispel na postajo.
Poezija ne bo rešila dneva:
pravijo, da komaj kaj velja,
da je stara izguba časa,
ki ne obogati nikogar.
 Nasprotno.
 Železna streha,
ki lušči svetlobo,
služi predvsem zakrivanju sijaja
 temeljne revščine.
Vlak je prispel na postajo
in urni kazalci
zmrznejo na mejah
starih želja:
čakalnica je prazna
 tako kot najina postelja.

II.

Zdaj vem, kaj naj počnem.

Vstopim v gostilno na postaji Estacio de França
in začnem razmišljati s kavo pred sabo:

negibna kot dolg in okrogel kamen,
obenem trd in gibljiv,
ki bi ga lahko zlomil sunek vetra.

Globoka tišina me tepta in postavi na noge
kot ogromen mlinski kamen,
kakor da bi bila uboga pesnica,
težka, neumna, prazna,
brez prihodnosti.

V tem življenju ne bom dosegla nič. To je gotovo.

V gostilni na postaji Estacio de França
začutim željo, da bi pretrgala vse
vezi s snovnim:

zdaj vem
kaj moram
storiti.

(Barcelona, 2015)

Jezikovna politika 1

Vedno ko svoj jezik usmerim
v katero od tvojih črnih lukenj,
ustvarim učinkovito
jezikovno politiko:

samostalniki tečejo
in glagoli se cedijo.
Podpičje.

Najprej odberem temeljno
besedišče telesa:
roka, ženska, nežna, skrivnosti,
in se izgubim
v pravilih teh
mokrih sklanjatev.

Z globokim vzdihom
zahtevaš svoje pravice,
te podrejaš,
se zvijaš

v mojem objemu.

Ližem slani pot,
ki nastaja za tvojimi ušesi.
Ker potem
tvoje pospešeno dihanje
povzema zgodbe o divjih
ljubljenjih na temnih plažah.

Ko ti poljubljam prsi
s pogumnimi poljubi in ljubkovanji,
končno ustvarim učinkovito
jezikovno politiko.
In uživam v dveh
besedah v tebi:

Podpičje.
Pika in pomišljaj.

Outside sem.
Toda has been večkrat
le tista, ki
ponovno začenja.

Pravim,
da je
moja

poezija
asocialna,
ko te pokličem
outside.

Nočem nobenih hvalnic,
saj sem še vedno
le premikajoči se
glas, ki vpije
v puščavi.

Pravim,
da je

moja poezija
asocialna.
Nobenega priznanja nočem
ne danes, ne jutri, ne pojutrišnjem,
saj nisem drugega
kot le žrtvovana
senca,
ki blodi
po puščavi.
 Pravim,
 da je
 moja poezija
asocialna.
No future outside:
Kar naj pozabijo
 mojo asocialno
 poezijo,
kot so pozabili znoj naših mater.
Znoj naših mater.
Amen.

Leire Bilbao

Terra Nova

Že kmalu v mojem življenju je bilo prepozno.
Marguerite Duras

*Zamudila si se ob rojstvu, mi je rekla mama.
Počakala sem še dva tedna, ker sem se bala sveta.
Še dva tedna
sem bila rdeča ribica v njeni maternici.*

*Tri kilograme šeststo, je pojasnila očetu po radijski postaji.
Udarec po riti,
zajokala sem za očka.
Moja hčerka!
Moja hčerka!
se je zaslišalo na ladijskem kljunu.
Dobro nam gre z ribarjenjem.
Menjava.*

*Ta večer je posadka pila na račun mojega očeta.
To noč je moj oče srečno zaspal.*

*Moralo je miniti šest mesecev,
preden je spoznal ribico,
ki je visela na trnku moje mame.*

*In ko me je vzel v roke,
sem prvokrat zaplavala
v morju.*

*Zdaj vem, da ni bil le moj jok
tisto slano morje.*

Oče

Ko sem bila majhna, sem sovražila moškega, ki je prihajal domov neobrit, s tistim vonjem po old spiceu.

V pomivalno korito je izpraznil svojo culo,
kaplje krvi in soliter za njegovimi koraki,
ribe z izbuljenimi očmi, mrtve druga na drugi.

Ko se je oprhal, je spal z mojo mamo.
Še ko je dišal po čistem, sem sovražila moškega, ki je prihajal domov.

Njegovi poljubi so me pikali po obrazu.
Še dobro, da je tako, kot je prišel, tudi odšel.
Še dobro, da ga nisem videla za božič.

Jaz sem ribam pulila oči
in se na hodniku igrala s frnikolami.

Tistega dne, ko je moški, ki sem ga kot deklica sovražila,
doma vrgel sidro,
so se stresli temelji.
Jedli smo med valovi,
moja mlajša sestra je jokala.

Tisti moški, ki je pustil morje,
je še vedno smrdel po solitru.

Ko zdaj božam kosti njegove brade,
me boli spomin na tisto sovrašтво.

Pristanišča otroštva

Mamina roka, ki naju vodi v pristanišče,
šle smo pozdravit moškega, ki je bil mesece odsoten.

Pomol nam je kričal,
kričal, kot kričijo lesene škatle v rokah zastavljalcev,
kričali so fenwicki in kričal je star stroj za led,

količki so bili prsti, ki so skušali zadržati morje,
nasip široko odprta vrata.

Ribje glave po tleh
ali ujetnice pod galebjimi kljuni.
Moja sestra, ki se oklepa očetovih nog.
Spomnim se pobiranja leska lusk.
Všeč mi je bil, pa še kako, tisti vonj po bencinu.

Jaz sem vedno nagajala:
na pomolu, na poti domov,
vedno v sredini,
bala sem se približati skrajnostim.

Tako kot ribe nisem imela trepalnic.

Nekega dne smo nehale hoditi dol ponj;
otroške ure se ne vrtijo enako kot ure morja,
vrata hiše so se odpirala, ko sva spali ...
in navadili smo se živeti brez njega.

Pralni stroj

Tistega dne, ko si umrl, sem si kupila pralni stroj.
Ko sem odprla vrata,
so se mi zmočila stopala,
voda me je presenetila.
Saj veš, da po mojih prsih tečejo modre reke,
morje se razliva skozi moja usta.
Tedaj ko sem skozi okno gledala morje,
med praškom in umazanim perilom,
sem izvedela, da te je odnesel val.
Tako sem potopila roke v milnico
in te zaman iskala med oblačili.
Jokala sem z usti,
z ušesi, s popkom,

jokala sem z rokami, z vso svojo kožo.
Odtlej imam mrtve reke, ki tečejo po mojih žilah,
in nov pralni stroj.

Nočem

Nočem domovine, ki me zakopava,
ki mi vsuva v usta to, kar bi radi postali.

Nočem ljubezni, ki bi me utrujala
in mi splezala za vrat zaradi maščevanja.

Nočem mame, ki bi me ščitila,
če je ni ob meni, ko se čas konča.

Če nimam domovine, ljubezni, mame,
kam se bom lahko sploh še vrnila?

Jon Benito

Danica

Poiščem tvojo najljubšo radijsko postajo,
tisto, na kateri predvajajo balade Dexterja Gordona.
Približeval sem se ti, ko si bila daleč. Zdaj te objemam, mesena plošča,
in oponašaje igranje saksa
te poljubljam po vratu, po ustnicah,
(ljubim te) brez vprašanj in preteklosti,
da sem si tudi sam všeč in sem ti všeč.
Stari časi se ne bodo vrnili:
obraz nastavljava zadnjemu poletnemu soncu
in pustiva, da nama pordečijo lica,
medtem ko se najini cilji cmarijo v toploti droba:
leči hočem v travo in se čutiti v tvojih sanjah,
pomisliti, da bo prihodnost sklenjenost srečnih trenutkov,
kot je ta, in verjeti, da je moje premagano srce hranilnik,
ki ga ni treba razbiti, da uganeš, kaj vsebuje.

Mi, ljudje

Ljudje, ki so izgubili glavo zaradi kokaina,
ki vsako noč zapirajo bare v četrti, ki si
ne bodo mogli povrniti sanj. Naši ljudje,
ki nismo mi. Ljudje, ki se niso pobrali,
ki skušajo ponovno začeti, a z gnusom propadejo,
otežkočeni popuščajo.
Preveč podobni nam, da bi bili drugi ljudje.
Ljudje, ki so jih njihovi partnerji in družine zapustili,
ki nosijo svet s seboj;
nepopolni, krivi, ranljivi:
ljudje, ki se ne predajo, a tudi nimajo upanja, da se bo
kaj spremenilo na bolje.
Ljudje, ki bi bili mi, če stvari ne bi šle tako dobro,
kot so šle. Ljudje brez vere, razjedeni od bolečine,
ki se borijo proti svojim prividom, a jim to preprečujejo anksiolitiki.

Ljudje, ki so izgubili vso moč, da bi vstali s postelje,
ki se bojijo strahov.
Skeptiki, nezaupljiveži, spokorniki.
Mi in naši ljudje.

V dežju

Že tretjič te gre iskat.
Rad bi te našel v krajih,
kjer sta se do danes videvala: v barih od vedno,
na letnih vrtovih, med kolesarjenjem. Na ta prvi poletni dež je praznik.
Ni zatočišča
za samoto
in išče te pod dežnikom.
Rad bi te objel pod arkadami.
Vznemirja ga misel, da si lahko kjer koli,
kjer njega ni.

Fotografija

Fotografija je bila posneta na poroki tete in strica.

Koliko sem bil tedaj star?
Ne vem dobro,
devet ali deset.
Tukaj sem
v spodnji vrsti:
drugi na levi, klečim.

Zaradi mame sem tako oblečen:
kratke hlače zelene barve,
rumen črtast pulover.

Vse od četrtega leta
nosim očala.

Okoli mene so moji bratranci.
Ta, ki je še otrok,

bo kmalu zdravnik.
"Čemu služi družina, če ne temu,
da skrbijo zate, ko jih potrebuješ?"

Najstarejši sem izmed vseh bratrancev,
in to mi nikoli ni bilo všeč.
Bil sem fant, ki si ni želel
drugega, kot biti fant, nikoli njihov zgled.

Nezaupljivo
opazujem fotoaparata.
Je od takrat
ta sposobnost,
da se nikjer ne počutim sproščeno?

Za mano stojita moja starša.
Na njuni desni in levi tete in strici,
sorodniki, ki jih ne poznam,
in v kotu fotografije, mladoporočenca.
Kakšna skrivna sila združuje družino?

Pozneje, veliko pozneje sem izvedel,
kako težko je najti rimo
med *amour* in *toujours*.

Minilo je skoraj dvajset let.
Tedanja mladoporočenca
še vedno živita skupno življenje.
Imata dve hčerki.

Še vedno ne poznam
sorodnikov, ki so na poroko
prišli od daleč. Slišal sem tete govoriti o njih,
a to se me običajno ne tiče.

Ta, ki stoji desno od očeta,
je stric, ki ga je ubila sla po življenju.

Vsi so običajni ljudje:
delo, družina, skrbi
in nekaj razočaranj.

Včasih se mi zdijo daleč,
četudi sem njihov sin in nečak.

Danes sem levičar in vitek,
ateist in heteroseksualec.
Kdo ve, do kdaj.

Toda kako naj neham
in zakaj
moram biti eden izmed njih?

Zdijo se mi preveč podobni meni
in oblije me mrzlica.
Me poleg krvnih vezi
z njimi povezuje fantaziranje
o seksu z neznankami,
vsakič ko grem na pogreb?
Si zastavljajo enaka vprašanja kot jaz?
Je poleg mene še kdo začutil vzgib,
da bi odšel daleč
in vse pustil za seboj?

Ne vem.
Vsak živi svoje zgodbe.

Na fotografiji
se družina zdi srečna človeška skupina,
brez notranjih neviht.

Beñat Sarasola

Dobre novice

Včasih v te kraje prispejo dobre novice
kot da bi pozabil običajne neprilike in težave
odidem na ulico in tam so zgolj ljudje
dobre volje
zdi se mi da ni nujno da cvetijo
vse stvari ki lahko cvetijo da bi šli naprej
ni lahko določiti smeri vetra
in ni nikakršnega hrupa
tudi ne na najbolj sovražnih področjih
včasih si mislim da se bomo lahko spravili
in si za trenutek namenili
skromen dokaz ljubezni ne da bi mislili na preteklost
ne da bi opazili vsakodnevne okrutne konflikte
nasilje in jezo krike bolečine
ja včasih se mi zdi da so novice dobre
in da počnem stvari ne da bi zmotil svojo zavest
potem sem na kraju ki se ga ne spomnim
in kakor da bi se svet za hip ustavil
ne da bi bilo treba stvari določiti
ob sebi čutim
priljudne roke mojih prijateljev z mano
pogosto stežka verjamem toda
tedaj začutim slo po pisanju veselih pesmi
pomagati bralcu ublažiti njegove tegobe
in s plemenitim nasmehom si predstavljam da bo tudi sam
v tistih krajih prejel dobre novice

Moja notranjost

Moja notranjost se neha strinjati
tako ko s čim soglašam
hitro mi pokaže slabosti tega
vedno mi kaže druge poti po katerih moram

in ko se napotim po njih
me sprašuje ali sem prepričan
moja notranjost mi ne ponuja nobenega miru
vedno mi ponuja razloge da se vrnem
potem me opominja kako sem strahopeten
in se brez usmiljenja norčuje iz mene
če bi poznal način kako se pomiriti
s svojo notranjostjo bi bilo vse drugače
odpovedal sem se že svojim neodpovedljivim počelom
da bi dosegel malo miru
a je vse zaman
moji notranjosti ni pomoči
vse druge ljubi bolj kot mene

Lahko

Da ni vedno lahko živeti
se kopičijo težave napake bolečina
včasih volja ne zadošča
da bi vse spet sedlo na svoje mesto
in svetu nastavilo obraz
včasih tudi ne pomaga
niti najčvrstejša vera
ne to da pustiš preteklost
na ustreznem mestu
smo pogosto mislili
da ni vedno lahko živeti
in drug drugemu kazati zlomov
nismo tako posebni rana boli
po telesu očesu skali živcu
v zavetju pred našimi boleznimi
in smejali smo se
smejali smo se ko smo z začudenjem gledali
medtem ko smo ležali drug ob drugem
kako težko je še naprej hoditi
s tem kar smo imeli s seboj
vsi zakrivljeni robovi
so za trenutek zaživeli v nas

vse nepravilne simetrije
in včasih je težje
dihati z veseljem
laže se je dušiti v žalosti
kako smo pozabili
pozabili smo kako se počnejo stvari brez napora
in zdaj mislim tudi
na zapletenost življenja
na nepremostljive razdalje
na minute ki trajajo in trajajo
da ni vedno lahko živeti
smo rekli
a smo si to zaslužili zaslužimo si
in se od daleč podpiramo
z močjo se bomo obdržali
na razdalji
in kmalu bomo rekli glasno bomo vnovič zaklicali
da je življenje spet lahko

Na srečo

Sneg vse prekriva, ne pusti razmišljati
o prihodnosti. Listi so že pred časom
zgnili na pločniku; morda bodo čez leta
našli njihove odtise vklesane v ostanke
kamnov. Jane je odšla poiskat lepšo pokrajino,
ki koristi drugačnemu življenju. Kot vladarji v
preteklosti je pogumno pogledala na drugo stran morja
rekoč: "Proti mrtvecu se ni mogoče boriti," in
jaz ji nisem mogel odgovoriti. Tukaj, zdaj bi rad
fukal s Shirley Temple, jo pocukal za lase,
jo oklofotal kot kurbo. Na strehah so
pripravljene vsi, zadnjikrat so zmolili, da bi
bili za hip ponosni nase.
Rože v parku me navdajajo z gnusom, jezo,
odporom, a kaj bi dosegel, če bi izpulil eno za drugo
s koreninami vred? Pomlad se je že zdavnaj končala
za vedno in dandanes nihče nima poguma, da bi bil junak.

Na srečo. Ne prosim ničesar drugega kot pogum za samomorilce, za tiste, ki jih bo jutri prekril sneg. Za nas. Za naše prijatelje in ljubice. Za sovražnike. Morda bi lahko poskušali ponovno, toda, je mar vredno? Za trenutek sem pomislil, da bodo različne svetilke nehale svetiti, toda onkraj ni videti drugega kot ljudi v dolgih plaščih, ki gledajo navzgor. Celó črne mačke se bojijo nočnih senc, cesta je videti kot pragozd, mivka z morskega dna. Vseeno smo prav gotovo imeli srečo. Enkrat smo občutili srečo, to je razlog, da se lahko dolgo časa smejemo; izkusili smo nekaj lepih sončnih zahodov, pogovorov, ki se jih je vredno spomniti, pesmi, ki so jih vrteli Jon, Maria, Iker. Metro: škripali so kozarci, izgubili smo denar. V nekih reklamah so poudarili, da je John Huston stopil z zaslona v kinu, da je imel egoističen videz, preden se je ponovno vrnil na celuloid. Mi, tovariši, kljub temu vemo, da je vse to nemogoče, da je laž. Prišel bi k meni.

Ure

Barcelona, marec 2008

Vzeli so avto in ga odpeljali na vzhod mesta. Čutiti je mogoče že neznošno vročino. Zadaj je bilo precej predmetov; vrečke, slika, knjige, CD-ji ... Morali so si narediti prostor. Polovico poti so opravili molče, potem pa se niso mogli sporazumeti. Obvestili so ga, da se mora vrniti na delo zaradi nečesa nujnega. Prej se je odločil, da bo tujino pustil v jeseni in se vrnil v svojo deželo. Nekaj je vprašal Xavija.

“Saj veš, da so zdaj tarče nekdanji svetniki in podobni,” je rekel, ko je gledal skozi okno.

Pogosto se stvari niso izšle, kot so pričakovali, preveč se upiramo resničnosti.

“Vztrajen sem,” je priznal.

Potem so razmišljali, ali ni alternativno gibanje le novi malomeščanski izum. A ko je s členkom trkal po mizi, se je spomnil, da so novodobni hipiji srečni. In začeli so šteti: Seattle, Davos, Praga, Barcelona, Köbenhavn. "Ne vem."

Ure so hitro minile in napočil je čas, ko so morali pobrati vse. Nekateri so obležali na tleh, drugi so hodili sem in tja. Ko se je vračal, se je osredotočil na neznano pesem.

Juan Kruz Igerabide

Tiho jutro

Odprto okno
kot objem navznoter,
tiho jutro
skrivaj opazuje
stražarje na strehah,
sence duš
s tisoči, tisoči obrazov,
od rezil minut
iztrganih noči.
Vetrc iztegne roko proti meni;
pozdravim ga.

Ovinek smrti

Hodim s stopali, potopljenimi
do gležnjev
v skalo, ki se oklepa korakov
popotnika po obstoju;
čas pregane ovinek
smrti, ki preži na dihe.
Tam vedno čaka starost
in vzdihuje po meni
kot voljna ljubica ...
le otroštva ni nikoli.

Kletke zraka

Brezovi listi
ližejo mojo bolečino;
z blazinicami tipam
smaragdno roso
in pišem pritožbo
zaradi nedostojnih kletk,
ki poseljujejo zrak.

Nemogoče je,
da bi najstnica naredila samomor;
„slučajna“ smrt moje učenke
me razlepi po tlakovcih ...
njeno truplo hoče še naprej živeti.

Pok modrine

Poljubljanje odsotnih ustnic;
morale bi biti tukaj
a so izginile pred poljubom
ali med njim.
Nož v ušesih
in pok modrine.
Ne vem, ali je prav,
da opazujem to najstnico, ki se kopa
in z ustnicami poljublja vodo
in se iz njenih prsi rojevajo valovi.

Ne čisto tukaj

Toliko let nekakšnih vzdihljajev
v tem samomoru, spodletelem zaradi
vztrajnih rojstev
v nedolžnosti brez izvirnega greha
v morju znotraj drugega morja
v rečicah svetlobe
po hrbtu vzpenjanja k Bogu ...
nemogoče utelešeno v neuspelem
tveganju dosežek napol izklesane skale
moje roke oblikujejo svet
proti mojim prsim izvirov in grobov.
Zakaj moje zasenčene zenice migetajo
čopič zaradi te strašljive slepote?
Zakaj moje roke drhtijo?
Občinstvo goreče ploska
v tem gledališču sveta.
Mene pa v celoti ni v dramskem delu.

Črta minljivosti (Atenea, 2009)

Izbrala in prevedla Barbara Pregelj

etxe
pare
EUSKALINSTITUTUA
INSTITUTOVASCO
BASQUEINSTITUTE

Prevodi so izšli s pomočjo Baskovskega
inštituta Etxepare.